אֶלָּא בודקין אותו בְּפֵירֵי – ששואלין אותו אם חפץ הוא בפרי שאינו מצוי בתקופה זו, ואם השיב 'הן' הרי לנו שאינו בדעתו. פיקח שנשא פקחת ונתחרש, אינו מוציאה עולמית. לפי שאין בכח גירושי החרש, להפקיע נישואין דאורייתא.

אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב, פיקח שנשא אשה, ולאחר הנישואין נעשה חֵרֵשׁ אלא שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב – שיודע לכתוב 'כתבו ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני', כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, שזו ראיה שפיקח הוא. אָמַר רַב יוֹסֵף, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן רב, הלא תָּנִינָא – שנינו דין זה במשנתינו, נִשְׁתַּתֵּק – נעשה אילם וְאָמְרוּ לוֹ נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ, וְהֶרְכִּין רֹאשׁוֹ לאות הסכמה, כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ שָׁלְשָׁה פְּעָמִים כסדר הבדיקות שנתבארו לעיל (ע:), אִם אָמַר והשיב עַל לָאו לָאו, וְעַל הֵן הֵן, חֵרֵשׁ אוֹ יְכָתְבוּ וְיִתְּנוּ. ומבואר במשנה שניתן לגרש אשה על פי רמיזות הבעל אף כשהוא אילם, וממשנה זו נשמע שכמו כן ניתן לגרש אשה על פי כתיבת הבעל אף כשהוא חרש.

מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לרב יוסף, אֵלֶּם קָאָמְרַת – וכי הינך סבור לדמות דין חרש לדין אילם של משנתינו, שַׁאנִי אִלֵּם – שונה דינו של האילם מהחרש, דְּתַנְיָא, מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, זֶהוּ חֵרֵשׁ. שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, זֶהוּ אִלֵּם. וֶזֶה וָזֶה – החרש והאילם חֵרֵי הֵן כְּפִקְחִין לְכָל דִּבְרֵיהֶם – דינם כפיקחים לכל דבר. ועל כן לענין גירושי אשה שנינו במשנה שאם נשתתק, דהיינו שנעשה אילם, די בהסכמה שבהרכנת הראש. ואילו החרש שהשוותו חכמים בכל מקום לשוטה שאין בו דעת, ואשר כלפיו נאמר דינו של רב, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר, ואשר על כן הוצרך רב להשמיענו שאף שהוא אינו יכול לגרש ברמיזה בעלמא, מכל מקום יכול הוא לגרש אם הוא יכול לדבר מתוך הכתב, שזה מוכיח שהוא כפיקח.

וּמַמַּאי – ומנין לנו דִּמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְהוּא חֵרֵשׁ, וְשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר זֶהוּ אִלֵּם. מבארת הגמרא, דִּכְתִיב (תהלים לח יד) 'וַאֲנִי כְּחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח פִּיו', הרי שחרש זהו מי שאינו שומע, ואילם זהו מי שאינו מדבר. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, מקור נוסף שמי שאינו מדבר קרוי אילם, כְּדַאֲמַרִי אִינְשֵׁי – על פי לשון בני אדם, שרגילים לומר 'אִישְׁתַּקֵּיל מִילּוֹלֵיהּ' על אדם שניטל דיבורו. ותיבת 'אילם' היא נוטריקון [–קיצור] של 'אישתקיל מילוליה'.

אָמַר רַבִּי זֵירָא, אִי קַשְׁיָא לִי על דברי רב, הָא קַשְׁיָא לִי, דְּתַנְיָא לענין שבועת העדות, שאמרה תורה שאם אמר פלוני לשנים 'בואו והעידו לי עדות' והם נשבעו לו שאינם יודעים להעיד לו, ונמצא אחר כך שידעו להעיד לו, חייבים בקרבן אשם. ודרשו חכמים בברייתא, נאמר (ויקרא ה א) 'אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ', ומשמע שיכול להעיד ואינו מעיד, פָּרָט לְאִלֵּם – למעט אילם שפטור מקרבן שבועת העדות, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד. ומקשה רבי זירא, לדברי רב, אַמַּאי אילם אינו בכלל הגדה, הָא יָכוֹל לְהַגִּיד מִתּוֹךְ הַכְּתָב – הלא יכול הוא להגיד עדותו על ידי כתב, והגדה על ידי כתיבה הגדה מעולה היא, כמו שאמר רב שחרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנים גט לאשתו, וכיון שהוא בר הגדה אם כן אף הוא בכלל 'אם לא יגיד' ויתחייב קרבן שבועת העדות.

אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרבי זירא, עֵדוּת קָאָמְרַת – וכי הינך סבור לדמות דין הגדת עדות לדין הגדת הבעל לכתוב גט לאשתו, שַׁאנִי עֵדוּת, דְּרַחְמָנָא אָמַר – שאמרה תורה (דברים יט טו) 'עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים וגו' יָקוּם דָּבָר', ומשמעות הפסוק היא שעדות צריכה להיות מִפִּיהֶם של העדים וְלֹא מִפִּי כְּתָבָם, ואילו לגבי גט לא אמרה תורה דין הגדה, אלא שהבעל יגרש מדעתו, ולכך אף שלגבי גט מועילה בחרש הגדה מתוך הכתב כדי להחזיקו כפיקח גמור שגירושיו גירושין, מכל מקום לגבי עדות צריך דווקא הגדה בפה ולא מתוך הכתב.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא שמהפסוק 'אם לא יגיד' ממעטים אילם: מֵיתִיבִי, על מה שאמרה המשנה נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו הרי זה יכתבו ויתנו, שנינו בברייתא, כְּשֵׁם שֶׁכּוֹתְבִין אוֹתוֹ אם הוא פיקח, לְגִיטֵּי, כָּךְ כּוֹתְבִין אוֹתוֹ לְמַשָּׂאוֹת וּלְמַתָּנוֹת – אם פיקח הוא לענין משא ומתן, וּלְעֵדוּיוֹת, וְלִירוּשׁוֹת [ובסמוך תבאר הגמרא כל אחד מאלו הדברים].

מסיימת הגמרא את קושייתה, קָתָנֵי מִיהַת – על כל פנים שנינו בברייתא שבודקין אותו בהרכנת הראש אף לענין עֵדוּת, והיינו, שאם ימצא שהוא פיקח הרי הוא כשר להעיד מתוך הכתב, וזה שלא כדברי הברייתא לענין שבועת העדות שמיעטה 'אם לא יגיד' פרט לאילם שאינו יכול להגיד. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מָנְיוּמִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מה ששנינו כאן שבודקין אותו לעדויות מדובר בְּעֵדוּת אִשָּׁה – להעיד על אשה שמת בעלה להתירה להינשא, דְּאַקְּילוּ בָּהּ רַבָּנָן – שהקילו רבנן בעדות זו להכשיר בה פסולי עדות, כגון, עד אחד, קרוב ושפחה, והקילו בה רבנן גם בעדות מתוך הכתב, אבל לשאר עדויות אכן לא ניתן להעיד מתוך הכתב.

הגמרא מוסיפה להקשות מברייתא זו: וְהָא קָתָנֵי שבודקין אותו לִירוּשׁוֹת, ובפשטות הכוונה להעיד על ירושות שהוריש אדם לחבירו בעלמא, ואם כן הרי מוכח שאף לענין עדות ממון ניתן להעיד מתוך הכתב. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, מה ששנינו בברייתא 'ירושות', הכוונה לענין יְרוּשַּׁת בְּנוֹ הַבָּכוֹר – אם רוצה שבנו הבכור יטול בנכסים בשוה עם שאר אחיו ולא יטול פי שנים, ולענין זה בודקים אותו אם הוא פיקח, שכל שהוא פיקח יכול לחלק נכסיו לבניו מחיים אף אם נשתתק.

הגמרא מוסיפה עוד להקשות מברייתא זו: קָתָנֵי מִיהַת, שבודקין אותו לְמַשָּׂאוֹת וּלְמַתָּנוֹת. סבורה הגמרא, מַאי לָאו, לְעָלְמָא – האם לא נשנה דין זה לענין עדות, שבודקין אותו אם פיקח הוא להעיד בעניני משא ומתן שבין בני אדם. דוחה הגמרא, לֹא לענין עדות לעלמא בודקין אותו אלא לְדִידֵיהּ – לעצמו. כלומר, בודקים אותו אם ראוי הוא לשאת וליתן בנכסיו שלו.

הגמרא מקשה קושיא מברייתא אחרת על דברי רב: מֵיתִיבִי, חֵרֵשׁ שאינו שומע ואינו מדבר, לֹא הָלְכוּ בּוֹ אַחַר רְמִיזוֹתָיו וְאַחַר קְפִיצוֹתָיו [–תנועת עקימת שפתיו] וְאַחַר כְּתַב יָדוֹ, להחשיבו כפיקח ולעשות מעשה על פיו, אֶלָּא בְּמַטְלְטְלִין אֲבָל לֹא לְגִיטִּין – אם נשא אשה כאשר היה פיקח ונתחרש. וקשה על רב שאמר שפיקח ונתחרש אם יכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנים גט לאשתו.

מתרצת הגמרא, אכן תַּנָּאֵי הִיא – דברי רב במחלוקת תנאים שנויים. דְּתַנְיָא בהמשך אותה ברייתא, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שאין הולכים אחר רמיזותיו ואחר כתב ידו לגיטין, בְּחֵרֵשׁ מֵעִיקָּרוֹ – שלא היתה בו דעת צלולה מימיו ומעולם לא כתב דבר בעודו פיקח, ולפיכך אף אם הוא יכול לדבר מתוך הכתב אין לסמוך על כך שהוא פיקח. אֲבָל פִּיקֵּחַ – שלמד לכתוב מדעת צלולה וְנִתְחָרֵשׁ, הוּא כּוֹתֵב את הגט בעודו חרש וְהֵן – עדים אחרים חוֹתְמִין. כלומר, יש לסמוך עליו שפיקח הוא מזה שיכול לדבר מתוך הכתב, וכותבים ונותנים גט על פיו וכדינו של רב. הרי שדינו של רב שנוי במחלוקת תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל.

הגמרא תמהה על דברי רבן שמעון בן גמליאל: וְכִי חֵרֵשׁ מֵעִיקָּרוֹ לֹא יכול לגרשה מתוך הכתב, הרי אם נדונו כשוטה נמצא שגם בשעת נישואיו היה שוטה, ושנינו במסכת יבמות (קיב:) כְּשֵׁם שֶׁכּוֹנָסָהּ בְּרֵמִיזָה בהיותו חרש, כָּךְ מוֹצִיאָהּ בְּרֵמִיזָה, ואיך העמיד רבן שמעון בן גמליאל את דברי הברייתא שחרש לא הלכו אחר רמיזותיו לגיטין בחרש מעיקרו.

מתרצת הגמרא, אִי בְּאִשְׁתּוֹ – אם מדובר בגירושי אשתו, הָכִי נַמִּי – אכן יכול החרש לגרשה ברמיזה, אך הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – הברייתא שאמרה 'אבל לא לגיטין', מדברת בְּגִירושי יְבָמָתוֹ – אשת אחיו, שנפלה לפניו ליבום, ומשכנסה היבם נעשית כאשתו לכל דבר. ועליו אמרה הברייתא שאם רוצה עתה לגרשה אינו יכול, שהיות וקידושיה לאחריו חלו מהתורה גם היא וזיקתה אליו מן התורה אף בהיותו חרש, אין גיטו שנעשה בחרשות מפקיע זיקה החלה מן התורה.

הגמרא מבררת את התירוץ, יְבָמָתוֹ מַמָּאן – מאיזה אח נפלה יבמה זו לפני האח החרש, אִילֵימָא – אם נעמיד שמדובר דְּנָפְלָה לִיהּ מֵאָחִיו חֵרֵשׁ, כלומר, שאף האח המת היה חרש, אם כן מדוע לא

המשך בעמוד קפה

יכול היבם שאף הוא חרש לגרשה, הלא כְּשֶׁם שֶׁכָּנִיסָתָהּ לאחד המת בתחילה היתה כְּרִמְיָזָה, כָּךְ יְצִיאָתָהּ מיבם זה תועיל כְּרִמְיָזָה, שהרי יש לגירושי חרש להפקיע זיקת קידושי חרש. אֶלָּא מדובר דְּנָפְלָה לְיֵיבָמה יבמה זו מֵאָחִיו פִּיקֵּחַ, וכיון שקידושיו היו קידושין גמורין ומכחם נפלה לפני אחיו ליבום, לא יכול היבם החרש לגרשה ברמיזה.

אוקימתא נוספת: וְאִיבָּעֵית אֵימָא – ואם תרצה נוכל להעמיד את הברייתא באופן אחר, לְעוֹלָם מדובר דְּנָפְלָה לְיֵיבָמה יבמה זו מֵאָחִיו חֵרֵשׁ, וּגְזִירָה אָחִיו חֵרֵשׁ אָטוּ אָחִיו פִּיקֵּחַ – גזרו על גירושי יבמתו מאחיו חרש אף שאין קידושיה גמורין, כדי שלא יבואו לטעות ולהתיר גירושי יבמתו מאחיו פקח שקידושיה גמורין.

שואלת הגמרא, אִי הָכִי – אם כן, על אֲשְׁתּוֹ נָמֵי נגזור שלא יוכל לגרשה ברמיזה כדי שלא יבואו להתיר מתוך כך גירושי יבמתו מאחיו פיקח. מתרצת הגמרא, יְבָמְתּוֹ בִּיבָמְתּוֹ מִיחַלְּפָא – בין אשת אחיו פיקח לאשת אחיו חרש יבואו להחליף ולטעות, אולם אֲשְׁתּוֹ בִּיבָמְתּוֹ לָא מִיחַלְּפָא, שהרי שונות הן זו מזו, שזו כנסה בנישואין וזו כנסה ביבום.

מקשה הגמרא, וּמִי נַזְרִינַן אחיו חֵרֵשׁ אָטוּ אחיו פִּיקֵּחַ,

וְהָתְנַן ביבמות (קיז:), אם היו שְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין נְשׂוּאִין על ידי רמיזה לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּיקְחוֹת, אוֹ שהיו אחים אלו נשואים על ידי רמיזה לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת, אוֹ לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת אַחַת פִּיקַחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת. וְכֵן להיפך, אם היו שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת נְשׂוּאוֹת על ידי רמיזה לִשְׁנֵי אַחִין פִּיקְחִין, אוֹ שהיו אחיות אלו נשואות לִשְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין, אוֹ נשואות לִשְׁנֵי אַחִין אֶחָד פִּיקֵחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ, ומת אחד מן האחים בלא בנים, חֲרֵי אִלּוּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, משום ששאת המת אסורה עליו באיסור ערוה, שהיא אחות אשתו, ועריות פטורות מן היבום והחליצה. וְאִם חָיוּ נשות האחים נָבְרִיּוֹת – שאינם אחיות, ונפלה אחת מהם ליבום, יְכֻנְסוּ – צריך היבם החרש לכונסה וליבמה, ואינו יכול להפקיע את זיקת היבום בחליצה. וְאִם רָצוּ אחר היבום לְהוֹצִיאָן בגט, יוֹצִיאוּ. כיון שאף גט של חרש יכול להפקיע נישואי היבום שבאו מחמת קידושי רמיזת חרש של אחיו המת. ומוכח מכך, שלא כתירוץ הגמרא לעיל (ע״א) שגזרו חכמים לאסור עליו לגרשה כדי שלא יטעו שאף אם מיבם אשת אחיו הפיקח יכול לגרש. מסקנת הגמרא: אֶלָּא מחמת קושיא זו מְחַוַּרְתָּא – מתברר שיש לשוב ולתרץ כְּרַשְׁנַיָּן מֵעִיקָּרָא – כמו התירוץ שתירצה הגמרא לעיל (ע״א) בתחילה, שהדין שחרש מעיקרו אינו מגרש מפי הכתב נאמר רק ביבמה שנפלה לפני החרש מהאח הפיקח, ולכך אינו יכול לגרשה.

חוזרת הגמרא לדון במה שהובא לעיל (ע״א), שאמר תנא קמא שאין מועיל בגט כתב יד של חרש, ועל זה אמר רבן שמעון בן גמליאל ׳במה דברים אמורים בחרש מעיקרו, אבל פיקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין׳: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דברי רבן שמעון בן גמליאל לא נאמרו כפירוש על דעת תנא קמא, אלא חָלוֹקִין עָלָיו חֲבֵירָיו – תנא קמא עַל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וסבורים שאפילו פיקח ונתחרש אינו יכול לגרש, אף אם יודע לכתוב. אָמַר אַבַּיֵי, אַף אֲנַן נַמִּי תָּנֵינָא כן ביבמות (קיב:), אשה שנישאה ולאחר מכן נִישְׁטַת [– נשתטית], לֹא יוֹצִיא – אינו יכול לגרשה. ואם נשא האיש בהיותו פקח וְנִתְחָרֵשׁ הוּא אוֹ נִשְׁתַּטָּה, לֹא יוֹצִיא עוֹלְמִית – אינו יכול לגרשה. ומבאר אביי מַאי – מה באו להוסיף במה שאמרו ׳עוֹלְמִית׳, לָאו להשמיענו דַּאַף עַל גַּב דְּיָכוֹל פקח זה שנתחרש לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְתָב, אינו מגרשה. ומוכח אם כן, שמשנה זו אינה סוברת כדברי רבן שמעון בן גמליאל. דוחה הגמרא את ראיית אביי: אָמַר רַב פָּפָּא, אִי לָאו דְּאַשְׁמוּעִינַן רַבִּי יוֹחָנָן – אם לא שהשמיענו רבי יוחנן שחולקים חביריו של רבן שמעון בן גמליאל עליו, הָוֶה אָמֵינָא – היינו סבורים שרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אינו חולק, אלא לְפָרוּשֵׁי מַעֲמָא דְּתָנָא קַמָּא הוּא דְּאָתָא – לפרש דעת תנא קמא הוא בא, ולדעת כולם חרש המדבר מתוך הכתב יכול לגרש. ואת הראיה שהביא אביי יש לדחות, דמַאי ׳לֹא יוציא עוֹלְמִית׳, דַּאַף עַל גַּב דַּחֲזִינָא לֵיהּ דְּחָרֵיף – אף אם הוא נראה בעינינו כחריף ופקח, אינו יכול לגרשה על ידי רמיזה, אולם מתוך הכתב יכול לגרש. אִי נַמִּי, הלשון ׳לֹא יוציא עולמית׳ בא לְהשמיענו שדין תורה הוא ששוטה אינו מגרש, מה שאין כן ברישא שנשתטית היא, הוא מדרבנן בלבד. וּכְדְרַבִּי יִצְחָק. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּבַר תּוֹרָה שׁוֹטֶה מְתֻגָּרֶשֶׁת, שהרי אין צריך את דעת האשה לגירושין, מִידֵּי דַּהֲוָה אַפִּיקַחַת בְּעַל כָּרְחָהּ – כשם שפיקחת מתגרשת אף בעל כרחה. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ חכמים ששוטה אֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת, משום שֶׁרָצוּ שתהיה תחת בעלה וְלֹא יְנַהֲגוּ בָּהּ האנשים מִנְהַג הֶפְקֵר:

## משנה

אָמְרוּ לוֹ לברייא או לשביב מרע שהיה צלול בדעתו, ׳כְּתוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ׳ כדי שאם ימות, לא תיזדקק אשתו ליבם. וְאָמַר לָהֶן ׳כְּתוֹבוּ׳, והם אָמְרוּ לַסּוֹפֵר, וְכָתַב, וְלָעֵדִים וְחָתְמוּ, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁתָבְּהוּ את הגט וְחָתְמוּהוּ וּנְתָנוּהוּ לוֹ – לבעל, והוא חָזַר וּנְתָנוֹ לָהּ – לאשה, חֲרֵי הַגֵּט בָּטֵל, עַד שֶׁיֹּאמַר הבעל לעצמו לַסּוֹפֵר כְּתוֹב, וְלָעֵדִים חֲתוֹמוּ:

## גמרא

שנינו ברישא של המשנה, שאם הבעל אמר להם ׳כתובו׳ והם אמרו לסופר שיכתוב, הגט פסול. מדייקת מכך הגמרא: מַעֲמָא – הטעם שהגט בטל הוא משום דְּ׳לֹא אָמַר ׳תְּנוּ׳ בלבד, אלא הוסיף ואמר ׳כתבו׳ שנראה מדבריו שמקפיד שיהיו הם כותבים, משום שמתבייש הוא בדבר זה שאינו יודע לכתוב הגט. ומשמע הָא אָמַר ׳תְּנוּ׳ נוֹתְנִין – שאם היה אומר להם תנו גט לאשתי ולא אמר ׳כתבו׳, הרי הוא עושה אותם ׳בית דין׳ הממונים לכך [ובאופן שהיו שם שלשה אנשים כ׳בית דין׳], והם יכולים לומר לאחר שיכתוב, שהרי הרשות בידם לצורך כך, ובאופן זה הגט כשר. מבררת הגמרא, מַנִּי – כשיטת מי שנשנתה משנה זו, רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר ׳מֵילֵי מֵימְרָן לְשָׁלּוּחַ׳ – שיכול למסור אמירתו לשליח שיאמר כן במקומו, שאף בזה ׳שלוחו של אדם כמותו׳. ולכך כשאמר להם הבעל ׳תנו׳ רצונו שהם יהיו כבית דין הממונים על נתינת גיטו, ויכולים לומר לסופר שיכתוב. אך כשאמר ׳כתבו׳ אין יכולים לומר לסופר שיכתוב, כיון שמקפיד הבעל שרק אלו יכתבו. ואפילו אם אומר זאת בפני בית דין, לא נתן לבית דין את הרשות למנות אחרים על הכתיבה. מקשה הגמרא: אֵימָא סֵיפָא – הלא בסיפא של המשנה שנינו שאין כתיבת הסופר כשירה עַד שֶׁיֹּאמַר הבעל לַסּוֹפֵר כְּתוֹב וְלָעֵדִים חֲתוֹמוּ, משמע שאם לא אמר כן הבעל לסופר מפורש, אלא אמר לאחרים ׳תנו׳ והם אמרו לסופר שיכתוב, כתיבתו פסולה, וסיפא זו בהכרח אָתְאָן – נאמרה לְדעת רַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר ד׳מֵילֵי לֹא מֵימְרָן לְשָׁלּוּחַ׳ – בדבר שצריך אדם לומר, אינו יכול למסור אמירתו לשליח שיאמר כן במקומו, שבזה לא נאמר ש׳שלוחו של אדם כמותו׳. לפיכך לא תועיל כתיבת הסופר אלא אם ציוה אותו המגרש עצמו לכתוב הגט. נמצא אם כן, שהַרִיעֶטָא רַבִּי מֵאִיר, וְסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי. מתרצת הגמרא: אֵין – אכן יש לנו לומר כן שרִישָׁא רַבִּי מֵאִיר, וְסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי. אַבַּיֵי אָמַר, כּוּלָּהּ רַבִּי מֵאִיר הִיא. וְהָכָא מה שמבואר בסיפא שאין הכתיבה כשירה אלא אם אמר הבעל לסופר שיכתוב, בְּמַאי עָסְקִינַן – מדובר באופן דְּלֹא אָמַר ׳תְּנוּ׳ בלבד, אלא אמר ׳כתבו ותנו׳. שואלת הגמרא: אִי הָכִי שאכן מודה התנא שאם אמר להם הבעל ׳תנו׳ בלבד שיכולים הם למנות סופר אחר על הכתיבה, עַד שֶׁיֹּאמַר תְּנוּ מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה לתנא לכתוב, שאין כתיבת הסופר כשירה אלא עד שיאמר להם הבעל ׳תנו׳ בלבד. משיבה הגמרא: אֶלָּא הָכָא – בסיפא בְּמַאי עָסְקִינַן – מדובר באופן דְּלֹא אָמַר לְבֵי תְּלָתָא – לשלשה אנשים ׳תנו׳ אלא רק לשנים, ובאופן זה מודה רבי מאיר שאפילו שאמר ׳תנו׳ בלבד, מכל מקום כיון שאינם בית דין, אין להם הרשות למנות אחרים על הכתיבה. שואלת הגמרא: אִי הָכִי עדיין קשה, והלא עַד שֶׁיֹּאמַר לְשָׁלּוּחַ מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה לתנא לכתוב ׳עד שיאמר לשלשה תנו׳.

אֶלָּא כּוּלָּהּ – כל משנתינו כשיטת רַבִּי יוֹסֵי הִיא הסובר ש׳מילי לא מימסרי לשליח׳, ולכך אין מועיל כתיבת הסופר אלא אם אמר לו הבעל עצמו שיכתוב. וְברישא של המשנה אין הטעם שאינם יכולים לומר לסופר שיכתוב משום שהבעל אמר להם ׳כתבו׳ ולא אמר ׳תנו׳ כפי שדייקה הגמרא בתחילה, אלא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – מדובר באופן דְּלֹא אָמַר להם הבעל במפורש ׳אִמְרוּ׳ ובאופן זה הוא שסובר רבי יוסי ד׳מילי לא מימסרי לשליח׳. ולכך אין השליח יכול למנות מדעתו אחרים על הכתיבה. אולם כאשר אומר במפורש לשלוחיו ׳אמרו לפלוני ויכתוב׳ הרי עשה אותו שליח לשם כך ומועילה השליחות, ובכך מודה רבי יוסי. ומעתה מבואר שזהו החסרון ברישא של משנתינו אשר מחמתו הגט בטל, והיינו משום שאמר ׳כתובו׳ ולא אמר ׳אמרו לפלוני ויכתוב׳. שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן כשאמר ׳אמרו׳ יכולים הם לומר לסופר שיכתוב, מדוע נאמר בסיפא שאין הכתיבה כשירה אלא עד שיאמר הבעל עצמו לסופר שיכתוב, והלוא עַד שֶׁיֹּאמַר ׳אִמְרוּ׳ מִיבָּעֵי לֵיהּ. וְעוֹד מקשה הגמרא, מִי מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר אִמְרוּ ד׳מילי מימסרי לשליח׳, וְהָתְנַן – הלוא שנינו במשנה להלן (פז:), שאף אם אין חתומים בגט שני עדים, אלא יש בו כְּתַב סוֹפֵר וְעֵד כָּשֵׁר החתום עליו, מצטרפים כתיבת הסופר וחתימת עד אחד כשני עדים והגט כשר. וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה על משנה זו, חַתָם סוֹפֵר שָׁנִינוּ – אין די בכתיבת הסופר את הגט להצטרף עם העד לעדות, אלא חתימת הסופר היא ששנינו שמצטרפת לעדות, שנמצא ששנים חתומים על גט זה. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, מַתְנִיתִין – משנה זו הסוברת שחתימת הסופר כשירה מַנִּי – כשיטת מי שנאמרה,